

Коментарі до проекту Закону “Про державну фінансову та бюджетну підтримку агропромислової галузі України” (третє читання)

1. Вступ

Проект цього закону є черговою спробою законодавчого закріплення напрямків державної підтримки сільськогосподарського виробництва в Україні.¹ Інститут економічних досліджень та політичних консультацій разом з Групою німецьких консультацій опублікував коментарі до цього законопроекту при підготовці його до першого читання.² Згідно із вступом до законопроекту, основною його метою є “створення умов для ефективного функціонування механізмів державної підтримки виробництва та розвитку ринку сільськогосподарської продукції”. В проекті закону передбачається:

- *Збільшити витрати на підтримку виробництва сільськогосподарської продукції* (Розділ 2). Як зазначається в законопроекті, держава здійснює підтримку виробництва сільськогосподарської продукції через формування структур ринку сільськогосподарської продукції, державні закупівлі сільськогосподарської продукції в обсягах, необхідних для забезпечення мінімальних норм споживання незахищеним верствам населення, фінансову підтримку селекційної діяльності, контроль над співвідношенням цін на сільськогосподарську продукцію і ресурси, захист внутрішнього ринку, зменшення податкового тягаря, надання субсидій виробникам тваринницької продукції, тощо.
- *Цінова підтримка і регулювання ринку сільськогосподарської продукції* (Розділ 3). Законопроект передбачає запровадження системи мінімальних і максимальних цін (тобто, цінового коридору), фінансових і товарних інтервенцій і регулювання оптових і роздрібних цін шляхом встановлення максимального рівня торгової націнки і рентабельності.
- *Державні гарантії і пільгове кредитування* (Розділ 4). В проекті закону зазначається, що держава полегшить доступ виробників до кредитних

¹ Законопроект було прийнято в другому читанні і він готується до третього читання.

² “Коментарі до проекту закону “Про підтримку виробництва та розвитку ринку сільськогосподарської продукції” (перше читання)”, Інститут економічних досліджень та політичних консультацій, S29,

ресурсів шляхом створення Аграрного фонду, який буде сприяти створенню сприятливих умов кредитування сільського господарства, шляхом часткової компенсації вартості платежів за користування кредитами і наданням державних гарантій з отримання кредитів.

- *Державна підтримка страхування в сільському господарстві* (Розділ 5). В цьому розділі зазначається, що страхування урожаю є обов'язковим для виробників, які користуються державною підтримкою³. Страхова премія субсидується державою.

2. Механізм який не може і не буде працювати

В проекті закону міститься багато моментів, на які необхідно робити наголос. Цікавими є положення, спрямовані на збереження і покращення родючості ґрунтів, гарантування якості і безпечності продуктів харчування і узгодження стандартів якості з міжнародними нормами. Проте, в законі міститься ряд недоліків. Найважливішим є відсутність об'єктивного підходу до визначення мінімальної і максимальної ціни. Згідно із проектом закону мінімальна ціна визначається як "90% від середньої фактичної ціни за попередні три роки з урахуванням рівня інфляції" (Розділ 1, пункт 13). Крім того, в законопроекті зазначається, що мінімальна ціна повинна бути такою, що "унеможлиблює середньостатистичну збитковість виробництва метричної одиниці певного виду продукції" (Розділ 3, пункт 8,2). Ці два критерії не обов'язково будуть дотримані: 90% від середньої ціни за останні три роки може не забезпечити рівень цін, який буде унеможлиблювати середньостатистичну збитковість. Максимальна ціна визначається як "115% від середньої фактичної ціни за попередні три роки з урахуванням рівня інфляції" (Розділ 1, пункт 14). Існує декілька проблем, пов'язаних із мінімальною і максимальною ціною, визначеною згідно із законопроектом. І ми наводимо аргументи недоцільності введення такого цінового коридору.

По-перше, будь-яка мінімальна ціна, встановлена на рівні вище ринкового, призведе до надлишку продукції, яка не може бути продана на внутрішньому ринку за мінімальною ціною⁴. В цьому випадку уряд може зробити наступне:

- 1) Нагромаджувати резерви зерна. Це не є розумною стратегією, особливо, приймаючи до уваги той факт, що з часом Україна буде збільшувати продуктивність і нарощувати виробництво, таким чином мінімізуючи ймовірність дефіцитних років.

³ Це положення, до речі, суперечить закону "Про стимулювання розвитку сільського господарства у 2001-2004 роках", де вказано про обов'язкове страхування врожаю зернових культур і цукрових буряків, незалежно від того чи користується підприємство державною підтримкою чи ні.

⁴ Спільна аграрна політика ЄС в 1968 році запровадила мінімальні ціни на рівні вище світового. Невдовзі після запровадження мінімальних цін, надлишок зерна, який треба було реалізовувати на світовому ринку із використанням експортної субсидії, створив значні проблеми для сільськогосподарського бюджету ЄС.

2) Продавати зерно на зовнішньому ринку. Це також не є ймовірним, оскільки із нарощуванням виробництва надлишок буде збільшуватись і для того, щоб його продати необхідно буде значно зменшити ціни.

3) Продавати зерно із резервів на світовому ринку, що є поширеною стратегією в країнах ЄС. Однак, така політика буде прибутковою лише за умови, що світова ціна значно вища за ціну, по якій уряд купував зерно в резерви, що є мало ймовірно. Найімовірніше, що уряд змушений буде субсидувати експорт зерна, що не дозволено робити Україні, коли вона стане членом СОТ. Отже, забезпечення мінімальних цін в Україні, яка буде чистим експортером сільськогосподарської продукції є дуже дорогою політикою і загрожує не лише експорту сільськогосподарської продукції, а також експорту такої продукції як сталь або обладнання.

По-друге, дуже важко визначити ціновий коридор на основі середньої фактичної ціни за попередні роки. Розглянемо наступний приклад. Як було підкреслено в роботах Німецької групи консультантів внутрішня ціна в ситуації експорту визначається світовою ціною за мінусом трансакційних витрат, в той час як в ситуації імпорту – світовою ціною плюс трансакційні витрати. В таблиці 1 в додатку ми наводимо розрахунки для трьох можливих сценаріїв, кожен із яких найімовірніше буде мати місце в майбутньому.

Якщо:

- із трьох попередніх років два – імпорتنі і один – експортний (**Сценарій 1**) середня внутрішня ціна (основа для розрахунку мінімальної і максимальної ціни) є відносно високою. Якщо четвертий рік експортний, то для забезпечення мінімальної ціни уряд повинен буде купити 12,6 млн. тон зерна, що, в свою чергу, потребуватиме 5,5 млрд. Гривень бюджетних коштів. Ймовірність того, що уряд зможе витратити такі кошти на проведення фінансової інтервенції дорівнює нулю. Отже, в даній ситуації уряд просто не зможе забезпечити виробникам мінімальний рівень цін.
- **Другий сценарій** виглядає більш правдоподібно, однак, товарні інтервенції призведуть до зниження доходу виробників на 4,2 млрд. грн., що майже вдвічі перевищує державні витрати на сільське господарство у державному бюджеті на 2004 рік.
- У третьому випадку (**сценарій 3**) для того, щоб зменшити внутрішню ціну до рівня максимальної уряд повинен буде продати близько 6,6 млн. тон. Для того, щоб це виконати, резерви повинні бути досить великими: навряд чи уряд буде тримати такі обсяги зерна в резерві, а, отже, політика по забезпеченню максимальної ціни на внутрішньому ринку найімовірніше виявиться невдалою. Крім того, за умов третього сценарія, втрата доходу виробників складатиме приблизно 10 млрд. грн.

Необхідно пам'ятати, що виручка і прибутки виробників автоматично стабілізуються за рахунок того, що в роки низького урожаю Україна переходить до імпоротної ситуації, а в роки хорошого урожаю – до експортної.

В результаті, спостерігається від'ємна кореляція між урожаєм і цінами⁵, що і стабілізує прибутки виробників. Якщо ж в роки низького урожаю ціни адміністративно знижуються до рівня максимальних цін (як могло б трапитись в 2003 році), ціновий механізм більше не виконує цієї "стабілізаційної" функції, а закон, розроблений з метою підтримки сільськогосподарського виробництва, буде лише завдавати шкоди виробникам. Приклади, наведені вище, ілюструють чому рівень максимальної (мінімальної) ціни, визначений на основі фактичних цін за три попередні роки може завдати більше шкоди ніж зробити добра і чому з імплементацією цінового коридору можуть виникнути значні труднощі. Ситуації, описані вище, будуть мати місце в Україні і в майбутньому: після декількох високоврожайних років буде рік низького урожаю, коли, з метою стабілізації прибутків виробників внутрішня ціна повинна бути вища максимальної, і зниження ринкової ціни до рівня максимальної через фінансові інтервенції значно зменшить прибутки і виручку сільськогосподарських виробників.

По-третє, чи є якийсь обґрунтований підхід у визначенні максимальної і мінімальної ціни на рівні 115 і 90% від середньої, відповідно?

По-четверте, як зазначено в пункті 8.1, Розділ 3 мінімальна ціна повинна "унеможливити середньостатистичну збитковість виробництва метричної одиниці продукції". Оскільки мінімальна ціна встановлюється на національному рівні, вона не враховує гетерогенність сільськогосподарського сектору України⁶. Ціна, яка гарантує нульовий прибуток для середньостатистичного підприємства, буде забезпечувати недостатній рівень підтримки для підприємств менш ефективних за середньостатистичне, і забезпечувати "непотрібну" підтримку підприємствам, значно ефективнішим за середньостатистичне підприємство.

І, нарешті, в законопроекті не зазначено, яким чином буде забезпечено виконання мінімальної ціни. На прикладі ринку цукру видно, що прийняття закону про мінімальну ціну не означає, що він буде дотримуватись (рис.1). Навіщо розробляти проект закону з метою введення системи мінімальних цін, якщо вона все одно не працюватиме? Подібне зауваження може бути зроблено стосовно запасів зерна. Запропонований в законопроекті механізм може призвести до виникнення потреби закупівлі значної кількості зерна державою. Обіцянки щодо державних закупівель давалися багато разів в минулому, але ніколи не ставали реальністю.

⁵ Так, наприклад, в 2003 році рівень рентабельності виробництва зернових склав 45%, порівняно із 19% в 2002 році.

⁶ "Організаційно-правові форми реформованих сільськогосподарських підприємств України: Які висновки можуть бути зроблені?" – Інститут економічних досліджень та політичних консультацій, S16, листопад 2002.

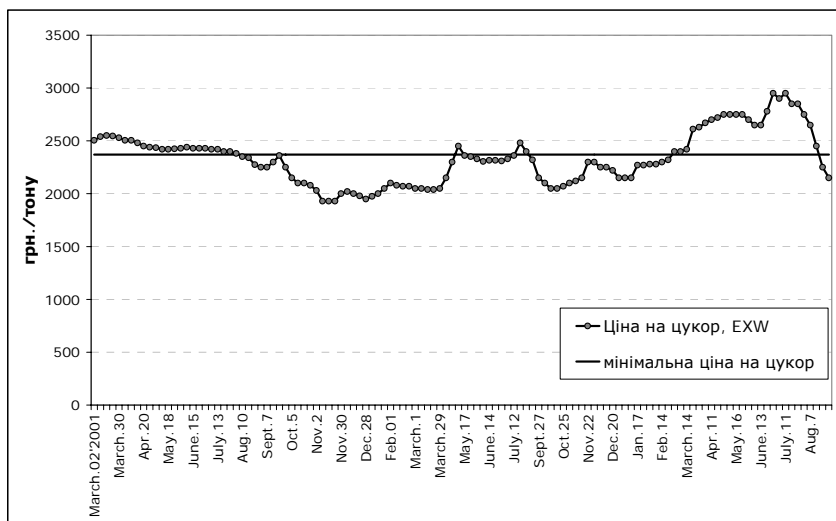

Рис. 1. Мінімальна і фактична ціна на ринку цукру

Підсумовуючи вище сказане, ми можемо зробити висновок, що якщо торгова позиція України зміниться (наприклад, перехід України до імпоротної ситуації після трьох років експортної ситуації) мінімальні (максимальні) ціни, встановлені на основі фактичних цін за попередні періоди, не будуть мати сенсу. Вирішальними у визначенні рівня внутрішніх цін є світова ціна, обмінний курс, трансакційні витрати і торговельна позиція країни. Приймаючи цей факт до уваги, світова ціна могла б служити орієнтиром при виборі мінімального (максимального) рівня цін. Мінімальна ціна може бути встановлена на рівні світова ціна в попередньому році або прогнозована світова ціна⁷ мінус витрати на пересування товару до кордону, в той час як мінімальна ціна імпорту (світова ціна плюс трансакційні витрати) могла б служити максимальним рівнем цін.⁸ Мінімальна (максимальна) ціна, визначена таким чином, має ряд переваг. По-перше, вона дуже близька до ціни, яка б склалася на ринку за умов досконалої конкуренції. По-друге, найімовірніше, що втручання уряду у вигляді товарних операцій буде необхідним лише в період зразу після збору урожаю, коли існує високий рівень невизначеності стосовно валового збору і ціни є значно нижчими, ніж вони повинні б були бути.⁹ Таким чином, втручання держави мінімізується. По-третє, внутрішня ціна не повинна перевищувати мінімальну ціну імпорту, оскільки в цьому випадку буде імпортне заміщення.¹⁰ Однак, слід зазначити, що якщо основною

⁷ Ці дані можуть бути отримані із сайту міністерства сільського господарства США. <http://www.ers.usda.gov/Data/>

⁸ Мінімальна ціна імпорту застосовується як максимальна ціна в країнах ЄС і Угорщині. Elekes, A. "Comparative analysis of the Hungarian and EU agricultural support systems", Szent Istvan University.

⁹ Що стосується ринку зерна, як свідчить практика, після урожаю спостерігається значне падіння цін, яке пізніше супроводжується поступовим їх підвищенням із появою більш точної інформації щодо валового збору зернових. В середньому за рік внутрішня ціна підпорядковується закону внутрішня ціна = світова ціна – трансакційні витрати (ситуація чистого експорту).

¹⁰ Для того, щоб механізм мінімальної і максимальної цін працював потрібні досить суттєві витрати з бюджету. Якщо ж на ці цілі виділятимуться незначні суми, то цей

метою уряду є уникнення різкого падіння цін на сільськогосподарську продукцію в після урожайний період, то різноманітні фінансові інструменти, кредитування і заставні закупівлі є більш доцільними ніж система цінової підтримки.

За останні 15 років у світі спостерігається перехід від загальної державної підтримки і цінової підтримки до ефективніших методів сільськогосподарської підтримки як, наприклад, прямі виплати виробникам. Удосконалення вже існуючої системи заставних закупівель і складських свідоцтв, а також покращення функціонування і прозорості сільськогосподарських бірж є ефективнішим і дешевшим напрямком сільськогосподарської політики.

3. Інші важливі аспекти законопроекту

В проекті закону також міститься ряд інших важливих аспектів, з якими можна не погодитися і ми зосередимо нашу увагу на найголовніших з них.

Розділ 2 передбачає збільшення державного фінансування для підтримки сільськогосподарського виробництва. Такі положення як фінансування селекційної діяльності в сільському господарстві (пункт 1.4), збереження і покращення родючості ґрунтів (пункт 4) і розвиток ринку страхування (пункт 6) є дуже важливими для сільського господарства України. Однак, в другому розділі містяться декілька спірних аспектів. В статті 2, пункт 1.6 зазначено про підтримку сільськогосподарського виробництва через “впровадження здешевлених тарифів на електроенергію, яка використовується для зрошення сільськогосподарських культур”. По-перше, навіть якщо дане твердження не є популістським, електроенергія в Україні і так є досить дешевою і метою політики уряду є підвищення рівня відшкодування витрат на виробництво і розподіл електроенергії. Отже, не має потреби робити її ще дешевшою для сільськогосподарських виробників, які використовують її для зрошення. Будь-який інший сектор може вимагати субсидії у вигляді здешевленої електроенергії, а надання переваги якомусь одному з них заважає розвитку здорової конкуренції в економіці. Крім того, недоцільно закладати такі деталі в законі. Законопроекти дуже часто виглядають так, наче вони розроблені захисниками певних інтересів або відображають “хобі” сільськогосподарського науковця, який надавав консультації з підготовки законопроекту. Важко погодитися, що вартість електроенергії є основною причиною того, що поля не зрошуються. Мабуть, не вирішення питань власності і відсутність зрошувальних систем є основною причиною погіршення зрошуваності земель. Отже, було б доцільно інвестувати гроші у створення нових систем зрошування, які були б адаптовані до нової структури власності, що утворилась після закінчення ери соціалізму в сільському господарстві.

В пункті 2 зазначається про “посилення антимонопольного контролю за цінами і тарифами на продукцію та послуги природних монополій, регулювання

механізм не матиме суттєвого впливу на ринкову стабілізацію, а бюджетні кошти витрачатимуться неефективно.

співвідношення цін на сільськогосподарську продукцію і ресурси, які споживає сільське господарство". Це положення означає, що Україна не бажає рухатися в напрямку ринкових реформ, а уряд, навпаки, посилить регулювання ринків матеріально-технічних ресурсів і ринків сільськогосподарської продукції. Це положення може призвести до того, що державне втручання, з яким виробники, переробники і трейдери спіткнулись минулого року, стане постійним. Існує ринковий підхід до зниження цін на матеріально-технічні ресурси і до підвищення цін, які отримують фермери: інвестиції в інфраструктуру (дороги, порти і ін.) могли б покращити доступ виробників до ресурсів, що призвело б до зниження вартості ресурсів; розвиток маркетингової мережі і збутових кооперативів відкрив би кращі можливості збуту сільськогосподарської продукції для виробників.

Пункт 3 передбачає "запровадження механізмів захисту внутрішнього продовольчого ринку...". В останній час дуже часто говориться про вступ України до СОТ. Членство у СОТ вимагає відкриття внутрішніх ринків, в обмін на що країни-учасники СОТ отримують кращий доступ до міжнародних ринків. Однак, пункт 3 свідчить про те, що Україна не дотримуватиметься умов СОТ щодо полегшення доступу до внутрішнього ринку. Немає необхідності у посиленні захисту внутрішнього ринку, якщо українське сільське господарство буде нарощувати виробництво і збільшувати експорт сільськогосподарської продукції. В експортній ситуації не має імпорту, а, отже, і немає необхідності в імпортних тарифах. З іншого боку, у випадку низького урожаю, захист внутрішнього ринку призведе до значного підвищення цін, що завдасть шкоди споживачам. Якраз це і трапилось минулого року на ринку зерна.

В десятому пункті зазначається, що підтримка сільськогосподарського виробництва буде здійснюватись також за рахунок "підвищення рівня платоспроможного попиту населення на продовольчі товари". Яким чином це може бути досягнуто?

Підсумовуючи, метою статті 2 є запровадження механізмів, які б полегшили доступ виробників до матеріально-технічних і кредитних ресурсів, тобто до фізичного капіталу. Жодного слова не сказано про людський капітал! Незважаючи на те, що управлінські навички і кваліфікація робітників не є матеріальними цінностями, вони є не менш важливими за фізичний капітал, такий як сільськогосподарське обладнання. Отже, з метою покращення людського капіталу і, як результат, розширення сільськогосподарського виробництва за рахунок вищої продуктивності праці, в законопроекті необхідно передбачити збільшення витрат на сільськогосподарську освіту і підвищення кваліфікації кадрів, зокрема управлінців, технологів та механізаторів.

Стаття 4 передбачає надання субсидій виробникам тваринницької продукції. В пункті 4.2 зазначається, що обсяги дотацій на виробництво молока, вирощування ВРХ, свиней та птиці визначаються "виходячи із необхідності відшкодування сільськогосподарським товаровиробникам витрат до рівня середньо галузевих нормативних витрат на їх виробництво" і повинні

“забезпечувати рівень рентабельності 5%”. Не можливо об’єктивно оцінити розмір субсидії, необхідної для компенсації різниці між ціною реалізації і виробничою собівартістю, оскільки ця різниця не приймає до уваги гетерогенність виробників тваринницької продукції¹¹.

Розділ 3 піднімає декілька важливих питань. По-перше, в статті 7, пункт 7.9 зазначено, що “при експорті товарів, які є об’єктами державного цінового регулювання, їх митна вартість не може бути меншою за вартість, розраховану із застосуванням максимальних цін”. Із відновленням зростання в сільському господарстві України, його експортна позиція буде посилюватись. Відомо, що передумовою для вступу України в СОТ є гарантія того, що Україна в майбутньому не використовуватиме експортних субсидій. Якщо ж максимальна ціна буде встановлена на рівні вище світового, то пункт 7.9 опосередковано передбачає використання експортних субсидій.

Пункт 7.11 надає право Кабінету Міністрів використовувати адміністративні заходи, такі як обмеження торгової націнки, обмеження рівня рентабельності і встановлення нетарифних бар’єрів. Основна мета перших двох заходів – забезпечити низькі ціни споживачам. Однак, як було зазначено в роботі інституту¹², ці заходи можуть привести до протилежних результатів. Обмеження торгової надбавки у сільській місцевості може мати значні негативні наслідки. Враховуючи стан інфраструктури (особливо доріг) у сільській місцевості, витрати на транспортування продовольства досить високі, що знаходить відображення у вищій торговій надбавці. Обмеження торгової надбавки до такого рівня, що робить транспортування не вигідним, призведе до зникнення продовольчих товарів у сільській торговій мережі і сільські жителі змушені будуть або їхати у найближчі села (і платити додаткові кошти за проїзд), або купувати продукцію на “чорному ринку” за значно вищою ціною. Таким чином, може статися так, що бідні сільські жителі в кінцевому рахунку будуть платити ціну набагато вищу, ніж вона була б без державного втручання. Крім того, для того щоб утримувати рівень рентабельності і торгову надбавку в межах встановленого рівня, уряд повинен буде здійснювати постійний контроль, а це означає, що державний апарат з регулювання цін буде розширюватись, політика втручання буде інтенсивнішою і дорожчою.

Стаття 10 містить опис механізму імплементації фінансових і товарних інтервенцій. Пункт 10.2.3 зазначає, що “якщо рівень спотової ціни падає більш ніж на 50% від рівня мінімальної ціни, то Аграрний Фонд призупиняє торгівлю таким товаром та провадить консультації з учасниками біржового ринку”. “Якщо внаслідок проведення таких консультацій згода не досягається, Аграрний фонд України звертається до Кабінету Міністрів України з поданням про доцільність введення адміністративного регулювання цін” (пункт 10.3.3). Якщо механізм буде працювати таким чином, як зазначено в

¹¹ “Організаційно-правові форми реформованих сільськогосподарських підприємств України: Які висновки можуть бути зроблені?” – Інститут економічних досліджень та політичних консультацій, S16, листопад 2002.

¹² “Криза на зерновому ринку і продовольча безпека України”, ІЕД, Т13, жовтень 2003.

проекті закону, може трапитись так, що протягом декількох тижнів, поки Аграрний фонд і Кабінет Міністрів будуть вирішувати як встановити “правильний” рівень цін, не буде торгівлі певним товаром. Більшість сільськогосподарських виробників не довіряють біржам¹³ і для того, щоб переконати виробників, що торгівля через біржі має безліч переваг, законопроект повинен продемонструвати, що торгівля через біржі – це легкий і прозорий шлях торгівлі товаром. Пункти 10.3.1, 10.3.2, 10.3.3 і 10.3.4, нажаль, суперечать цій меті. Це ж саме стосується і товарних інтервенцій.

4. Висновки

Законопроект “Про державну фінансову та бюджетну підтримку агропромислової галузі України” змусить Україну повторити ту політику, яка вже виявилась дорогою і неефективною в інших країнах. Україна буде рухатися в бік вищого рівня державної підтримки за допомогою цінових механізмів, в той час як загальна тенденція розвинутих країн – це зміщення акцентів в сторону ефективніших заходів таких як, наприклад, прямі виплати виробникам.

До сьогоднішнього часу в Україні вже було розроблено ряд законопроектів, спрямованих на законодавче підкріплення державної підтримки сільського господарства України, проте більшість з них не працюють. На даному етапі український уряд має дві можливості (альтернативи). Одна – це створити нову систему цінової підтримки, як зазначено в законопроекті “Про державну фінансову та бюджетну підтримку агропромислової галузі України”, а друга – це змусити працювати закони, прийняті в минулому, а саме, зробити так, щоб система заставних закупівель і складських свідоцтв працювала відповідним чином, і покращити функціонування та прозорість сільськогосподарських бірж. Якщо ж уряд хоче підвищити державну підтримку, то він повинен зосередити увагу на другій альтернативі.

В.Г., С.Д. Рецензент А.К.

Травень 2004 р.

¹³ В Україні лише 3% зерна продається через біржу. Оскільки проект закону стосується лише угод, укладених на біржах, для того, щоб зробити інтервенції ефективними необхідно забезпечити щоб більша частина сільськогосподарської продукції продавалась (купувалась) через біржі.

Додаток

В роботі ми розглядаємо три ситуації:

1. **Сценарій 1** – із трьох років, на основі яких розраховується мінімальна і максимальна ціна, два роки – роки чистого імпорту і один рік – рік чистого експорту. Припустимо, що четвертий рік (тобто рік, в якому запроваджується ціновий коридор) – це експортний рік.
2. **Сценарій 2** – із трьох років один рік – це рік чистого імпорту і два роки – це роки чистого експорту. Четвертий рік – рік чистого імпорту. Прикладом даної ситуації може бути: 2000 – рік чистого імпорту, 2001-2002 – роки чистого експорту, 2003 – рік чистого імпорту.
3. **Сценарій 3** – всі три роки – це роки чистого експорту, а четвертий рік – рік чистого імпорту. Прикладом даної ситуації може бути: 1997-1999 – роки чистого експорту, 2000 – рік чистого імпорту.

В кожній із цих ситуацій середня внутрішня ціна (на основі якої розраховується мінімальна і максимальна ціна) за три роки буде різною. В роки чистого експорту внутрішня ціна буде визначатися як (світова ціна – трансакційні витрати). Отже, припускаючи, що обмінний курс залишатиметься 5,33, а світова ціна становитиме \$110 за тону, внутрішня ціна в експортному році дорівнює $110 \cdot 5,33 - 254^{14} = 332,3$ грн./т. В роки чистого імпорту внутрішня ціна визначається світовою ціною плюс трансакційні витрати: $110 \cdot 5,33 + 325 = 911,3$ грн./т. Отже, за першого сценарія середня ціна за три роки становитиме 718,3 грн. $[(911,3 + 911,3 + 332,3) / 3]$ (четверта стрічка таблиці 1). Мінімальна і максимальна ціна становитиме 769 грн. $(0,9 \cdot 718,3 \cdot 1,19)$ і 983 грн. $(1,15 \cdot 718,3 \cdot 1,19)$, відповідно. За першим сценарієм четвертий рік (рік, коли запроваджується ціновий коридор) – це рік чистого експорту. Відповідно, внутрішня ціна в четвертому році становитиме 332,3 грн. (стрічка 9 таблиці 1). Очевидно, що для того, щоб підняти внутрішню ціну до рівня мінімальної необхідно проводити фінансову інтервенцію. Використовуючи значення еластичності попиту на зерно, можна розрахувати кількість продукції, яку держава повинна буде «вилучити» з ринку для підвищення внутрішньої ціни до рівня мінімальної: $\Delta Q = -0,3 \cdot \Delta P \cdot \frac{Q}{P}$, де Q – кількість, P – ціна і Δ - зміна.

Припускаючи, що середній валовий збір зернових в експортні роки становить близько 32 млн. тон і, приймаючи до уваги той факт, що внутрішню ціну необхідно підняти на $769 - 332,3 = 436,7$ грн., держава повинна буде викупити 12,6 млн. тон зерна $[0,3 \cdot 436,7 \cdot (32 / 332,3)]$. За подібною методикою ми зробили розрахунки і для інших двох сценаріїв. Результати представлені в таблиці 1.

¹⁴ Дані щодо трансакційних витрат містяться в роботі Інституту економічних досліджень та політичних консультацій "Що робити із добрим урожаєм зерна в 2004 році?", Т28, квітень 2004.

Таблиця 1. Можливі наслідки товарних і фінансових інтервенцій

	Сценарії ринкової ситуації		
	Сценарій 1	Сценарій 2	Сценарій 3
Світова ціна	110 \$/т	110 \$/т	110 \$/т
Обмінний курс	5,33	5,33	5,33
Середня внутрішня ціна	718,3 грн./т	525 грн./т	332,3 грн./т
Інфляція за три роки*	1,19	1,19	1,19
Еластичність попиту на зерно	0,3	0,3	0,3
Мінімальна ціна	769 грн.	562 грн.	356 грн.
Максимальна ціна	983 грн.	718 грн.	455 грн.
Фактична внутрішня ціна в четвертому році	332,3 грн.	911,3 грн.	911,3 грн.
Інтервенції держави	Фінансова	Товарна	Товарна
<u>Наслідки:</u>			
Купівля/продаж (+/-)	+12,6 млн. тон	-1,4 млн. тон	-6,6 млн. тон
Витрати (доходи) (-/+ бюджету	-5,5 млрд. грн.	+1,3 млрд. грн.	+ 6,0 млрд. грн.
Доходи виробників за умов фактичної ціни	10,6 млрд. грн.	20 млрд. грн.	20 млрд. грн.
Доходи виробників за умов мінімальної ціни	24,6 млрд. грн.	15,8 млрд. грн.	10 млрд. грн.
Зміна доходів виробників	+14 млрд. грн.	-4,2 млрд. грн.	-10 млрд. грн.

Середній урожай в імпортному році – 22 млн. тон зерна

* - Вважаючи, що інфляція становить 9% за рік.